

NAŠA MISEL

Leto I.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST

Štev. 11.

Izhaja štirinajstdnevno

V Ljubljani, dne 1. maja 1936

Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ljubljana, 1. maja 1936

Zadnja doba našega političnega življenja se označuje kot »prehod v demokracijo«. Zgodovina mnogih drugih narodov nam dokazuje, da skoraj redno spremljajo take prehode reakcije »polaženih«. Pogosti incidenti pri nas, združeni s postopnim, čeprav samo po nekod zaznatnim likvidiranjem avtoritarnega režima, ki daleč presega pri-čakovane, psihološko skoraj nujne pojave, silijo vse trezne elemente našega naroda k resnemu razmišljanju in ukrepom.

Če se more trditi, da se zgodovina obnavlja, potem se more to gotovo vsaj z ozirom na demokracijo. Čeprav že dolgo in splošno priznana kot dobrina kulturnega človeštva in v principu najidealnejša oblika vsakršnega sožitja, ki more zadostiti individualni in socialni strani človeka, vendar beleži demokracija i padce i vzpone. Vse kaže, da ravno naš čas odloča o njeni usodi za neizvestno dobo. V svoji protelostnosti je ona čisto postala žrtev bodisi po manjšini uzurpirane oblasti, teokratskega »višjega poslanstva« bodisi novega družabnega reda, neredko pa tudi žrtev politične razuzdanosti voditeljev in mase.

Ukinitev politične demokracije pri nas je bila nujna posledica zadnjega zgoraj navedenega razloga. Odločno dejanje Velikega Kralja je bilo upravičeno v nebrzdanem našem strankarsko političnem življenju, ki je grozilo, da upropasti skozi stoletja priborjene dobrine. S tega vidika je bil šesti januar pravica in dolžnost našega najvišjega čuvarja. Sam sebi on ni bil surha, nego tudi v doktrini politične demokracije utoliko sredstvo, da se z odstranitvijo ekskluzivizma, nepomirljivosti in načelne kontradiktornosti iz našega javnega življenja, prepreči opasnost razkroja naše nacionalne državne skupnosti. Glavni činitelj avtoritarnega režima je bil vsled realnih okolišnosti prisiljen, da se izrekel proti lastnemu demokratskemu principu, da pripori spoštovanje in avtoriteto okvira, v katerem se mora gibati naša svoboda in spoštovanje demokracije sami. V tem svojem odgovornem ravnanju je bil deležen neomajnega zaupanja vseh iskrenih in poštenih Jugoslovancev, zlasti pa omladine.

Ko budno zasledujemo razplet pri-lik in nizanje dogodkov v naši zemlji se vedno česče poglobljamo v smisel tega velikega akta in čutimo potrebo naglasiti, da nočemo povratka predšestojanuarske demokracije. Nočemo, da bi se naše politično življenje vrnilo v kaos plemenskih, pokrajinskih ali verskih nestrpnosti in fanatične zaslepljenosti, ki priznava interese skupnosti le v kolikor niso v nasprotju z njenimi ožji-mi. Hočemo le demokracijo, v kateri ne bo izhodišče poedinec, del, pleme... nego demokracijo, v kateri se bo odmerjala svoboda, uživale pravice in nalagale dolžnosti le po najvišjem inter-esu: interesu jugoslovenskega naroda in države kot celote. To je okvirni zakon, o katerem ne razpravljamo in gla-

sujemo. Zanj so glasovali in ga izglasovali naši največji geniji in najboljši junaki. To je avtoriteta nad demokracijo!

Danes, ko je treba s polno odgovornostjo čuvati, da se tok našega narodnega življenja usmeri v pravo strugo, da se spoštujeta red in zakon, čujemo dan za dnem, da so prišli v zadnjem trenutku novi »rešitelji« z novimi pogledi in metodami. Nič ni novega. Vse je znano: pot in sredstva. Je samo dolžnost, ki se jo mora izpolniti!

Skrbeti, da se bo odslej razvijalo naše politično življenje v avtoritarnem okviru narodnega in državnega edinstva, to je primarna naloga »prehoda v demokracijo«, ker to je bil cilj šestega januarja.

ŽENEVSKI KONGRES

Kao što je iz dnevnih novina već poznato, od 31. avgusta do 7. septembra o. g. će se u Ženevi održati svetski omladinski kongres. Kao i na briselskoj konferenciji, i ovde će glavni predmet razgovora biti održanje svetskog mira odnosno pitanje šta omladina može da doprinese trajnoj pacifikaciji sveta. Tema, dakle, neobično nova i nadasve primamljiva. Neka se ta histerična blezgarenja samo nastave, neka se i nadalje bljuju ratoborni govori protiv rata, što više ih bude, tim pre će svetu dodijati.

Donosimo danas, po prvim obaveštenjima, program ovog velevažnog ženevskog kongresa. Prvog dana, na programu su izveštaji o stanju u pojedinim zemljama (položaj, život i ciljevi omladine), zatim o politici prema Društvu naroda kako ga pojedine države vode i o njihovom radu na razoružanju; tog dana po ovim pitanjima, govoriće i Madariaga i Žorž Sel (Scelle). Drugog dana, govoriće se o ekonomskoj i socialnoj organizaciji današnjeg sveta; tu će se osmotriti i pitanje mesta omladine u današnjem socialnom sustavu. Trećeg dana, omladinci zastupnici raznih mišljenja izneće svoje poglede o preduslovima mira: govoriće katolik, protestant, ateista, luteranac, komunist, hitlerovac (a gde je fašista, gde budista, braminac, šintoista, musliman, židov, pravoslavac, teozof, mormon, spiritalista, kriminalista itakodalje? Protestujemo protiv ovakvog nedemokratskog kernjenja akademske slobode! Tražimo pravdu za sve! Gde su Crnci, gde Indianeri, gde naši Abisinčiji? Dole ženevski buržujski kongres! Skupljajte potpise protiv ovog najnovijeg napadaja na »ljudske pravice«! Zahtevajmo slobodu! — Op. ur.) Ostali dani su posvećeni stilizaciji rezolucija (hehe!), a izvesan deo vremena i razgovorimo o konkretnim ciljevima (hehe!).

Neće biti određena granica između »starih« i »mladih«: svak koji misli da se rečima može nešto postići, dobrodošao je ovim velikim pobornicima stvarnog mira.

Vi mislite da Jugoslavija neće biti zastupljena na tom kongresu? Grozomorno se varate i otkudate uošte do-

NAŠE MIŠLJENJE

Zahtevamo odgovor na pitanje: ko nosi odgovornost za...? Jer, vraga, nećemo se, valjda, i nadalje igrati Poncija Pilata i umivanja ruku? Postoji opasnost da se i drugi elementi stanu igrati umivanja pa se, zaista, ne može znati ko će, na kraju, biti izmiven.

Glupavih fraza...? Mišlimo da je dosta svim normalnim jugoslovenskim građanima, bez razlike. Mi jedanput želimo da čujemo šta misli gospodin u Zagrebu koji izigrava hoga oca lično. »Čutanje je zlato«, vrlo dobro. Samo, jedan čuti zato što je pametan, a drugi zato što je glup. Ne iznosimo nikakav sud, daleko od toga! ali utvrđujemo činjenicu da se je Hrvatima neobično slabo isplatio pasivan otpor koji sprovode već od bogzna kada. Pasivan otpor, botimično neučestvovanje u državnim poslovima, jedno sasvim naivno i nezrelo prosuđivanje o vlastitoj vrednosti i važnosti — to su oznake podređenog naroda ali ne naroda koji je ravnopravan pri rešavanju državnih problema. Mi se držimo načela: ako neka stvar ne valja, neću je ispraviti time što ću, kao malo dete, stojati po strani i cmizdriti o nepravdi koja mi je učinjena, nego ću stvar sam uzeti u ruke i potruditi se da je ispravim. Tako rade normalni ljudi. Oni koji to nisu, otputovaće na drugi kraj sveta i odatle, mazohističkom nasladom, uzvikivati: »aha, opet nam je učinjena nepravda!«

Kao da neka neshvatljiva kletva leži na Hrvatima odnosno njihovim vođama: ne u Beograd, ne u Beograd, odavde, iz Zagreba, papirnatim rezolucijama i jalovim »saborisanjem«, hoćemo da rešimo sva pitanja. Kada se bude pisala istorija o tom radu, ljudi će se krstiti i čuditi naivnosti takvih »politika«. Politika ima da se vidi onde gde joj je mesto, (Skoro nas je stid da mi, mladi ljudi, moramo pisati o stvarima koje bi morale biti jasne političima od... no, recimo: od ugleda g. Mačeka.) Uostalom, možda pitanje i nije nimalo komplikovano: verovatno se gospoda, prosto, boje odgovornosti. Nije velika veština voditi politiku u opoziciji, čovek ne preuzima nikakve obaveze a potrebno mu je samo malo demagogije. Svaki ko uzme »Našu misel« u ruke, jasno vidi šta mislimo ali ipak, načelno, mi više poštujemo i ministra koji uzima odgovornost za sniženje plata na sebe nego što poštujemo čoveka koji ne nalazi za potrebno da

šli na tu nemoguću misao? Zar kod nas nema budnih i požrtvovnih čuvara mira? Naravno da ima. Samo, ovog puta ćemo se potruditi da doznamo imena ovih velikih ljudi koji se toliko nesebično zalažu za ugroženi mir. Bređeni smo da će i naši čitaoci odati dužno poštovanje tim velikanima.

Zaista, krasan i sugestivan moto za knjigu koja nosi naslov: »Tisućgodišnja kultura«. Apelovati tu na osećanje dostojanstva čoveka, sasvim je iluzorno, u to smo i mi uvereni. Ali, kako ja, kao Hrvat, mogu zahtevati da me poštuju kao »nosioca kulture« kada mi ukazuju na izmrcvarene leševe koji se bacaju kroz prozor na dvorište?

Ne može tu biti nikakve sentimentalnosti. Ko su duhovni oci poslednjih događaja, znamo svi. Prema tome, danas tražimo vladu sa jakim autoritetom. Demokratija? Za demokratiju čovek treba da bude zrelo, jedno, a, drugo, gde danas postoji demokratija na koju bismo se mogli ugledati? Ili, zar da tražimo demokratiju u kojoj vođ hitlerovačke (dakle, zaista »demokratske«) stranke upućuje Društvu naroda protest protiv uredbе kojom se traži zaposlenje čehoslovačkih državljana u čehoslovačkim tvornicama?

Iluzijama se više ne možemo obmanjivati. One su nas već dosada stajale previše skupo. Taj račun moramo jedanput zaključiti. A zaključićemo ga na taj način što ćemo zasukati rukave i raščistiti situaciju. Ako to ne ura-mo, videant coesules...

— 13 —

»Nesrečno število.« se boste spomnili. In res je tako. Zlasti v politiki. To boste spoznali iz naslednjih vrstic.

Ko je šel g. Mussolini v Abesinijo širit civilizacijo, se je tu takoj znašlo nesrečno Društvo narodov, ki je seglo po tem številu in negušu zopet vcepilo vero v stare preizkušene vraže. Dolgo so gospodje za zelenimi mizami premišljevali kako bi rešili Abesinijo pred morijo civilizacije v obliki topov, zdelo se je že, da je Ženeva pri koncu s svojo modrostjo, pa so le zadeli pravo. Sestavili so odbor trinajstih mož, ki se je takoj spravil na delo. Dobro je proučil položaj in ugotovil, da Italija in Abesinija rešujeta spor, ki je nastal pri Ual-ualu, z vojaškimi sredstvi in sicer po vseh pravilih moderne strategije. Ker pa je pravica reševanja mednarodnih sporov pridržana Društvu narodov, ki bi z izgubo te funkcije postalo le tvornica potrebnih ali nepotrebnih sigurno pa netočnih statistik, je odbor trinajstorce prišel do prepričanja, da sta obe državi zašli nekoliko predaleč, ker posegata v delokrog ženevske institucije. Zato je soglasno sklenil, da se pošlje nasprotnikom poziv, naj ustavi-ta sovražnosti, ker bi se utegnulo primeriti, da bo ena izmed držav zmagala in prodrla s svojimi zahtevami, kar se v prestolici narodov ob Ženevskem jezeru nikakor ne more pripetiti. Toda baron Aloisi je postavil take mirovne pogoje, da so se še trinajsterim naježili lasje in so takoj začeli izdelovati nove

predloge za spravo. Tu jim je pa prišel na pomoč Vatikan, ki je po svojem diplomatskem zastopniku izjavil, da ni nič lažjega, kot doseči mir. Sprejmejo naj le italijanske predloge pa bo zavlada mir, da si lepšega ne moremo misliti (Italija bo namreč zadovoljna, Abesinije pa ne bo več). Zakaj tega predloga niso upoštevali nam ni znano.

Med tem pa je prispel v Ženevo nujen protest neguša proti uporabi strupenih plinov z italijanske strani. Nesrečno število edbrancev je zopet zasedalo in kot rezultat teh razgovorov so svetovne poročevalske agencije objavile narodom naslednjo vest: Odbor trinajstoričnice je ugotovil, da ni kompetenten za razpravljanje glede rabe strupenih plinov. Zato je g. Eden predlagal, naj se pošlje o bema strankama poziv, naj ne rabita strupenih plinov (skozi Šueški prekop je šlo doslej 200 ton strupenih plinov).

Odbor trinajstih je nato ugotovil, da so ostali vsi njegovi poizkusi brezuspešni in da je s tem svojo nalogo zaključil. Svet D. N. je vzel na znanje,

se zahvalil trinajsterim, zlasti predsedniku g. Madariagi za trud in začel zopet sam iskati poti do miru. Izmed ostalih predlogov je najzanimivejši tisti, ki zahteva ustanovitev mednarodne vojske Društva narodov (mrzlično oboroževanje po vsem svetu se je lotilo tudi te mirovne institucije). Ta bi se najbrž v slučaju vojne tako razdelila med obe stranki, da bi bilo, tako glede števila, kakor glede oborožitve vzpostavljeno ravnotežje. Tako bi se doseglo, da nobena država ne bi mogla zmagati in bi se končno obe naveličali vojne.

Naj bo torej kakorkoli, zopet imamo neizpodbiten dokaz, da je 13 nesrečno število; naše mnenje je, da bi bilo najboljšje, če bi ga pisali po francoskem vzoru: 12 a.

Epilog: Abesinski cesar se je pri neki ameriški zavarovalnici zavaroval za slučaj izgube prestola, pri neki angleški pa za slučaj izgube življenja, vendar je zadnja stavila pogoj, da cesar ne sme pasti v bitki. Iz tega bi utegnili sklepati, da Haile Selasije ne bo padel v vojni.

V TUJIH SLUŽBAH

Nimamo lastne literature, ki bi zastopala naša državno-politična stremjenja, odnosno v kolikor jo imamo, je ta šele v začetkih in si ni edina niti v osnovnih temeljih in smernicah. Nasprotno pa imamo obširno literaturo tujcev, ki pa je v svojih stremljenjih za nas škodljiva. Ne samo, da obstoja obširna taka literatura, veliki deli naše države, predvsem pa vsa Slovenija, je bila do prevrata preplavljena z nam škodljivo propagando. V borbi med svobodno nacionalno mislijo, in to tujo, škodljivo propagando, je vsled ugodnih svetovno-političnih dogodkov zmagala nacionalna misel. Prav ta borba pa je tujo propagando tik pred in tekom svetovne vojne tako pojačala, da je segla do zadnjega človeka in se ponavljala iz dneva v dan.

Z zmago naše nacionalne misli bi človek pričakoval, da se bo izvršila temeljita in smotrna nacionalna propaganda, katere namen bi bil, da izbriše sledove tuje miselnosti in tuje propagande, da poveže vse naše ljudi ne le v hipnem navdušenju, ki splashne, ampak v trdni enoti, ki se zaveda svojih nacionalnih ciljev in interesov. Moramo pa ugotoviti, da se takšna propaganda ni izvedla, nasprotno pa se stalno vrši tuja propaganda. Danes seveda nima več one sile in onega pomena, kot pred vojno. Takrat je mogla seči do vsakogar, danes pa je omejena na ožji krog ljudi, na katere lahko vpliva. »Geopolitika«, kakor nam jo nudijo avstrijski znanstveniki, je primer te tuje propagande, ki se je prilagodila prilikam in odela v znanstven nimbis, da bi vplivala na inteligenco. Poleg te aktivne propagande pa smo dnevno priče, kako se vedno deluje predvojna propaganda in vsak dan moremo slišati krilatice, ki jih je ona vrgla med narod, enkrat povsem jasno in glasno, drugič pa zopet bolj zavito in medlo.

Streli v skupščini so bili trenutek, ko je moral slednji najprej pomisliti, kaj je koristno in dobro za državo in ne bi smel nihče niti poskušati izkoristiti tega dogodka za svoj politični račun. To se pred vsem vsled tega, ker preiskava še ni končana, in kakor smo čitali te dni, kljub temu, da je bil vprežen ves policijski aparat, je morala Uprava grada Beograda zaprositi za podaljšanje roka za preiskavo, ker ji normalni, z zakonom določeni, ni zadoščal.

Toliko težje pa so zato besede, ki jih je zapisal list »Slovenija« v svoji 12. številki v članku »Duh nacionalizma«, kjer pravi: »Kakor Racić je bil tudi Arnautović Velesrb — Jugosloven«. Ne bomo se spuščali v oceno teh besed, pač pa bomo pokazali, kdo je vrgel med nas krilatice velesrb in koga se je pri nas označevalo s to besedo.

»Deutsche Wacht«, ki je izhajala v Celju, je dne 1. aprila 1883., štev. 26., napadla celjskega slovenskega odvetnika, ki je na sodišču vlagal tožbe v slovensčini, in mu očitala, da vrši srbsko propagando in piše tožbe v srbsčini. Iz

tiste dobe se vleče očitek srbske propagande in velesrbstva pri nas, izmislili so si ga Nemci in nemčurji, padal pa je po onih, ki so se drznili boriti za naše narodne pravice, ki so se borili za slovenski jezik v uradih. Ta očitek je bil težek in neprijeten, pod to pretvezo so se vršile šikane in procesi, onim pa, proti katerim je bil izrečen, je bil priznanje sovražnika, da so na pravi poti in uspešni v borbi za narodno stvar.

Ni, da bi naštevati le očitke, iz obilice smo prikazali tega, ker nam je bil baš pri roki in meče žarko luč, kaj se je s temi očitki hotelo in kako stari so že. Taka objava v nemškem listu je bila vedno podla denunciacija, ki so ji sledile policijske preiskave in obtožbe vsled protidržavnega rovarjenja in veleizdaje. Omenimo le, da je bila taka časopisna denunciacija podlaga za tako zvani Friedjungov proces, decembra meseca 1909., ko je bila srbsko-hrvatska koalicija obtožena za veleizdajo. Ta proces je bil inspiriran iz zunanjega ministrstva Avstro-Ogrske. T. G. Masaryk je takrat z odločno besedo obsodil to početje in razkrinkal pred vsem svetom to propagando, ki jo vrši oficielna Avstrija, propagando, ki se ne straši ne podtikanj in laži in ki celo dokumente falsificira in na podlagi takih falsifikatov dviga obtožbe.

S prevratom je bilo konec tega divjanja, konec smo mislili za vedno. Zato je bilo tudi pravilno, da je zagnilo pozabljenje vse te dogodke.

Če pa danes doživljamo ponovno pregrevanje krilatice te tuje propagande, pa bilo, da »Slovenija« piše o »velesrbstvu«, »Slovenec« pa v svoji zakoniti rubriki mešetari s svobodo, domovino, brati in slično, moramo prav tako pokazati na škodljivost tega početja, kakor moremo pokazati v preteklosti, da so oni, ki so tako pisali in delali, služili tujcu in izdajali narod.

Arnautovičevi streli v Skupščini so delo neuravnovešenega človeka, brezsmiselno in zločinsko delo, ki ni moglo nikdar koristiti ne državi ne jugoslovenstvu. Zato obžalujemo, da k temu dogodku iz znanih vzrokov nismo mogli objaviti svojega stališča. Protestiramo pa, da v nacionalni državi kdorkoli more in se drzne v zvezi s tako podlim dejanjem v isti sapi reči besede velesrbstvo in jugoslovenstvo. Velesrb, srbska propaganda, to so bila v bivši Avstriji javna odlikovanja našim najboljšim narodnim borcem, ta odlikovanja so oni plačevali s svojo krvjo in življenjem, s preganjanjem in zapostavljanjem. Zato nam je to sveto in nima nihče pravice te besede oblatiti. Jugoslovenstvo, ideja svobode in skupne države je bila dovolj jaka in velika, da so tisoči zapuščali domove in se borili za njo, da so tisoči padali in umirali po bojiščih vsega sveta. T. G. Masaryk je dejal, da more ohraniti državo le ona ideja, ki jih je ustvarila. Globoka resnica teh besed je tudi težka obsodba brezvestnosti in nesramnosti, ki brez od-

ODPRTE KARTE

Naloga akačemskih kulturnih društev je nuditi svojemu članstvu svetovnonazorsko izobrazbo. Omogočati morajo mlademu človeku, da najde priliko, da se poglobi v vse probleme, ki jih srečuje na svoji poti, da bistvo teh problemov tudi spozna, da na podlagi proste debate svobodno in po svojem lastnem prevdanku zavzame do njih stališče, ki ga bo znal braniti povsod in napram vsakomur. Akademik mora biti zmožen zagovarjati bistvene točke svojega nazora pred izobražencem in pred preprostimi poslušalcem. Da pa zamore to, mora biti sam v sebi izdelan do poslednje podrobnosti. Njegov nazor, ki je često rezultat zgolj njegovega čustvovanja, mora dobiti temeljito filozofsko, znanstveno podlago. Le tak izgrajen nazor more stalno kljubovati vsem zapeljivim geslom z leve in desne. Nasprotno pa je največji minus za vsak pokret, če sestavljajo večino pristašev ljudje, ki trenutno morda čustvujejo s pokretom, pri prvem pretresu temeljev pa jim zmanjka realne podlage za zgradbo znanstveno podprtega nazora. Ta pojav opažamo zlasti pri nazorih, ki jim je čustvena podlaga religija. Ko jim zmanjka osnove, to je v našem slučaju religije, nimajo več v sebi one pozitivne čustvene sile, ki jim je dajala smer, kompas se obrne in večina njih konča v levem ekstremu.

Akademika čakajo v poznejšem poklicnem življenju težke naloge. Njemu je namenjena voditeljska naloga preprostega človeka. Nekoč bo tožnik in zagovornik. In kaj bo, če ni ta »bodoči človek« že v svoji mladosti, v letih idejnih borb na svobodnih akademskih tleh, izklesal in trdno prisvojil svoj svetovni nazor? Kakor ladja brez krmarja bo neorijentiran taval skozi življenje. Brez idealov bo šel po svoji »eikeakasti« poti. Trenutno politično vreme bo odločilno za pot inteligenta, čigar dolžnost bi bila drugim kazati pot. Vsakokratni režim bo njegov režim, vsakokratni oblastnik bo njegov telesni in duševni gospodar. Uslužno se bo klanjal na vse strani in komaj čakal na srečno priliko, da se bo lahko pred kom ponižal. Take ljudi imenujemo — cunje. Žalostno je, a priznati si moramo, da imamo precej takih ljudi v našem javnem življenju. To so najslabše vrste ljudi. To so tipi, ki so zmožni denuncirati svoje tovariše radi njihovih nazorov, to so ljudje, ki jim je končni cilj vsakega dejanja — lastni žep, brez ene same misli na vse one, preko katerih so se prerili do položaja. Ti ljudje so ogoljufali svoj narod, ki jih je dal študirati zato, da bodo nekoč stopili na njegovo čelo in pomagali skupnosti izboljševati položaj. Oni pa so vanje naloženi narodni kapital poneverili in narodu, ki si je pritrgoval od ust, da so mogli gospodje priti h koritom, niso vrnili niti obresti.

Tudi po univerzitetnih sobanah srečujemo mnogo ljudi, ki nimajo v sebi nobenega nazora. Niti najrahlejšega zanimanja za svet okrog sebe nimajo. Edino njihovo zanimanje — vestno opazovanje vremenske hišice, kjer se barometer dviga — tja krenejo. Saj smo to lahko zelo lepo opazovali, ko so nas še zmerjali z »režimovci«. Ko pa je prišel politični preobrat, so ti ljudje romali od nas, kakor uši od mrliče in prešli v nasprotni tabor. Povsod kamor se pririnejo, povdarjajo svoje potrebe in tudi stalno najdejo razumevajoča ušesa. Saj nam to dokazujejo naši domovi in menze. Konjunkturisti imajo ugodnosti, ti pa človek, ki si tako zaostal, da še iz idealnosti pripadaš kaki skupini — ti plačaj! Na žalost se redijo tudi na nacionalnih prsih taki gadje. Pred očmi teh ljudi lebdi kakor fantom — služba, kruh. Komu služiti? Kako služiti? — Postranska stvar! Samo, da imam jaz topel kotiček! Kaj pa boš vrnil narodu? Nič!

govornosti za državo in pred narodom ruši temelje vsega, da izveče svoj strankarsko-političen dobiček.

Naj bo vesel, da mu zame ne bo več treba skrbeti!

To so pojavi, ki se globoko zajedajo v naše javno življenje. Ako hočemo nekoč to breznačelno zlo zatreti, tedaj moramo pričeti pri novih generacijah — na univerzi. Zato zahtevamo: ven z univerze s to brezbarvno godljo, ki ji žal pripada precej kolegov. Igrajmo z odprtimi kartami!

Vsak akademik bodi opredeljen!

ET ALTERA PARS?

Sve česče čitamo u novinama kako »Gospodarska sloga« onemogućuje sajmove u pojedinim hrvatskim mestima zabranjujući seljacima da dogone stoku. U prvi mah, čovek je gotov da odobri takav postupak jer zna koliko bednu cenu seljak postiže za svoje proizvode. Ali, ali, ima tu jedno veliko ali. Ovo: »... Kako grad Sisak nema gotovo drugih prihoda nego živi od gradskog kamata i prihoda od trošarine... razliku će morati da snose građani jer će se morati povisiti gradski namet...« (»Politika«, uskrs 1936); ili: »... »organi »Gospodarske sloge« blokirali su ulaze u grad i vraćali seljake koji su sa stokom dolazili na sajam. Neki seljaci, koji su hteli da uđu u grad, bili su razjurenjeni. Zbog toga, nije danas održan sajam i gradska opština, zanatlije i trgovci trpe veliku štetu... moraće se povećati stopa gradskog prireza« (»Politika«, 16. IV. 1936).

Znači, kola se lome na grbači sitnog potrošača. S jedne strane, porez će se, opet povisiti a, s druge, i njegove potrebe će postati skuplje. Ne samo da će meso skuplje plaćati nego i sve druge stvari jer će trgovac, dakako, kao i gradsko poglavarstvo, štetu koju trpi svaliti na kupca.

Zaista vrlo krasna stvar. Toliko krasna kao i povici na Batlu. »Treba čuvati domaću industriju i radinost!« Ko treba da je čuva? Sitan čovek, on treba da štiti domaću industriju. I to tako što će kupovati njezine skupe proizvode a baciti kroz prozor jeftine ali strane proizvode. Uostalom, gde je tu fraza »industrija je bezdušna jer je internacionalna? Izgleda da se naša industrija izdvaja od svih ostalih: ona je visoko nacionalna, ona velikodušno žrtvuje svoje kapitale u korist malog potrošača.

Pitanje se neće rešiti po receptu »Gospodarske sloge«, ne treba se obmanjivati. Činovnik, sitan zanatlija, uopšte ogromna većina gradskog stanovništva, živi već davno ispod životnog minimuma. Povišenje cena najnužnijih potreba u prvom redu hrani, taj sloj ne može da podnese, mislimo da je to dovoljno poznato.

Pitanje je mnogo složenije nego što misle predstavnici »Gospodarske sloge«. Pogađajući molg čoveka, pogađaju i sebe: kolikogod je opasna njihova »sloga«, opasna je i sloga trgovaca i zanatlija. Stvorice se dva interesna kruga koji će se međusobno nadglasavati cenama i to tim žučnije što će svaki čuvati svoju kožu i misliti da je u potpunom pravu.

Mi nikada nećemo prestati da apelujemo na zdrav ljudski razum. Mi nepokolebivo verujemo da sam sebi niko ne može pomoći: treba da pomognemo jedni drugima. Tako ćemo svi imati koristi. Jednostranim merama upropašćujemo sve slojeve.

POLURADEN SLOVENSKI URADNIŠKI POZDRAV

Razpisujemo natečaj za najboljši poluraden slovenski uradniški pozdrav, da se z njim ne bi bilo mogoče zameriti nobeni politični skupini. (Mogoče bi bila najboljša kakšna kombinacija iz živijo, na zdravje in zdravo.)

PORAVNAJTE NAROČNINO!

ODGOVOR NA VPRAŠANJE

»Slovenec« je 15. aprila t. l. ponovno obravnaval zadnje dogodke na naši univerzi. Nas ne zanima njegovo razračunavanje z marksisti, pač pa ponesrečeno vprašanje, postavljeno v nedostojni opremi »tzv. nacionalnim akademikom«, oziroma »Naši Misli«. Vemo, da ne morete nič za to, če se vas drži smola radi bremenjujoče preteklosti, vemo pa, da bi lahko vsaj modro molčali in bili do svojega nasprotnika lojalnejši.

Predno odgovorimo na smešno in neprevdarno vprašanje čemu se niste izjavili... za stavko v času, ko je bil na vladi JNS režim!?, dovolite nam opazko k »takozvanim nacionalnim akademikom«. Zakaj nas »Slovenec« tako imenuje, domnevamo. Morda nas hoče omadeževati že na pragu javnega življenja s kakim »političnim izvirnim grehom« in vpeljati za politično zveličanje svojih nasprotnikov, »krst političnega očiščenja«? Če pa ta »takozvani« vsebuje »Slovenčev« zanikanje jugoslovenskega nacionalizma ali v nasprotnem primeru njegovo obsodbo nas, ki da ne živimo po svojem nauku, potem je on preslab, da bi nam vzel vero vanj, oziroma nepoklican, da nas sodi.

Prehajamo na odgovor. Če bi hoteli vzdržati najmanj ravnotežja s katoliško mladino, potem bi v svojo »obrambo« mi njej in »Slovencu« postavili gorjumu slično vprašanje: »Čemu se je ona izjavila za stavko, ko je bil na vladi JNS režim, odnosno proti, ko je na vladi JRZ?!« Čeprav vemo, da bo to težko pojasniti, vendar se s tem ne zadovoljimo.

Nacionalna mladina načelno ne nasprotuje stavki kot načinu borbe le pod dvema pogojema: če služi ta izključno stanovskim interesom in če so izčrpana vsa ostala lažja sredstva. Izza časov stare in seriozne reprezentančne organizacije našega visokošolstva »Sveta slušateljev ljubljanske univerze«, imamo več primerov, ko je v dobro naše univerze ravno J. n. a. d. »Jadranc« vodil solidarnostne tudi stavkovne akcije vsega visokošolstva.

Če se v konkretnem primeru, t. j. stavke pod JNS režimom jugoslovenska nacionalna mladina ni mogla udeležiti, nego jo je celo preprečila, potem je vzrok v njenem načelnem gle-

danju: zasledovali so se z njo izključno strankarsko politični cilji. Če pa se je odločila zanjo pod JRZ režimom, gotovo ni bil merodajen za to ta, nego drugi momenti. Bodite lojalni in priznajte, da je jugoslovenska mladina strogo spoštovala strokovnost upravičene borbe in zatrla več poskusov gotovih sil, speljati jo na politični mlin.

Pri vsem tem ne smemo prezreti še drugega dejstva, ki ni ravno nebitvene važnosti za odločitev nacionalne mladine. Imela je namreč priložnost spoznati mentaliteto odločujočega činitelja v naši prosvetni politiki. Njeno zastopstvo, ki je šlo že lani koncem decembra neposredno k njemu, da mu ne oziraje se na politične prilike v državi, iskreno obrazloži potrebe naših univerz in visokošolcev, je sprejel na edinstven način s približnim vprašanjem: »Povejte mi s kakšno zakonsko pravico prav za prav prihajate, da mi iznašate svoje želje in dajete nasvete?«

S tem so nam bila vrata zaprta. Istočasno se je snovala akademska JRZ.

Z NAŠIH UNIVERZ

»JADRAN« NA NOVEM DELU

Jugoslovensko napredno akademsko društvo »Jadranc« je najstarejše akademsko društvo ne samo v Sloveniji, ampak v vsej državi. Osnovano je bilo takoj po Osvoboženju iz članov bivše »Slovenije«, ki je v tistem času prenehala obstajati. To društvo je polnih sedemnajst let center večine vseh nacionalnih akademikov v Ljubljani in kot izgleda, v bližnji bodočnosti tudi edino, če izvzamemo druga nacionalna društva, ki se bavijo s specielnimi nacionalnim potrebami.

V marcu je imel JNAD »Jadranc« izredni občni zbor, na katerem je bil izvoljen popolnoma nov odbor s predsednikom Zupanom na čelu. Novi odbor zastopa mnenje, da se mora nacionalizem začeti gledati s popolnoma reelnimi očmi, da se ga mora začeti realizirati popolnoma praktično. Smatra, da se mora v izrazu nacionalen razumeti tudi socialen. Novi odbor hoče tudi depolitizirati društvo, ker smatra, da za akademika ni koristno, da se veže na bilo katero politično grupacijo.

Novi odbor si je zastavil jako obširen in aktualen program, ki se že ves čas po občnem zboru v celoti izvaja in kot izgleda, z jako zadovoljivim uspehom. Radi izvajanja tako obširnega programa je bila potrebna delna reorganizacija društva, ker bi bile dosedanje sekcije (socialno-gospodarska, kulturno-znanstvena, ženska in prireditvena) preobtežene z delom. Zato so uvedene tkzv. delovne skupine, na katerih bazira vse delo. Že danes lahko rečemo, da je to jako primerna in koristna zamisel, ki se do sedaj še ni prakticirala, ki pa vendar obeta imeti zelo zadovoljive uspehe i za članstvo samo i za društvo. Vsak član sodeluje v najmanj eni od teh delovnih skupin in se na ta način specializira za posamezen problem.

Vsaka skupina ima svojega vodjo, ki je odgovoren ali načelniku ene izmed sekcij ali direktno predsedniku. Na ta način je omogočeno pravilno funkcioniranje vsega aparata.

Navedli smo par najzanimivejših točk obširnega novega programa. Nekaj jih je, ki se do danes sploh še niso upoštevale v večji meri, za katere pa je vendarle nujno, da pridejo do svoje realizacije. Ves program, ki si ga je novi odbor zastavil, moremo razdeliti na dva dela: prvi del obsega notranje, drugi zunanje delo. Oglejmo si torej, kaj si je zamislil novi odbor za notranji povzdig članstva.

Naš poročevalec, ki se je obrnil radi informacij na predsednika in načelnike onih sekcij, ki jim je glavna skrb prosperiranje članstva, je dobil tale odgovor:

— Smatramo, da je bistveno za uspešno delovanje društva, da ima disciplinirano medsebojno povezano in v vseh pogledih vzgojeno članstvo. Članstvo se mora baviti z vsemi problemi, ki se tičejo akademskega življenja, mora se pa, in to je njegova še večja naloga, zanimati za vse probleme, ki zadevajo naš narod in državo. Naloga novega odbora je v tem, da nudimo članstvu priliko za spoznavanje teh problemov ter da mu na ta način damo osnovo za nadaljnje individualno delo. Tako bomo lahko vzgojili dobre nacionalne delavce. Da to dosežemo, prirejamo tedenska predavanja in debatne večere, izvedli pa bomo v kratkem notranje in zunanje politični tečaj ter govorniški tečaj, od katerih si obetamo precej uspeha.

Oba tečaja organizira kulturno-znanstvena sekcija. Tudi ženska sekcija deluje v istem smislu. Seveda niso članice izključene od gornjega, vendar jim lastna sekcija nudi še specielno za ženska vprašanja dovolj gradiva.

Prav tako je marljivo na delu socialno-gospodarska sekcija. Njena skrb za revno članstvo in zbiranje statistike o socialnem stanju akademikov in naroda je velike važnosti. Reorganizirana prireditvena sekcija, ki je do sedaj prirejala le plesne prireditve, ima danes popolnoma druge smernice: organiziranje kulturnih prireditev. Toda to spada v zunanji program.

Za zunanje delo imamo sledeči program: delovanje na univerzi, kar se tiče strokovnih potreb, organiziranje srednješolcev, ženski tabor (pripravlja ženska sekcija) in jesenski socialni teden, združen z zimsko pomočjo.

Organiziranje srednješolcev smatramo za nujno potrebno. Pripraviti jih moramo na njih bodoče akademsko življenje in informirati o položaju na univerzi, da ne bodo ob vstopu prepušteni sami sebi in izpostavljeni raznim previdno preračunanim vplivom. Vsako leto namreč lahko opazimo, s kako perfidnimi sredstvi se lovi mlade ljudi v past ter se jih navdušuje za komunizem in klerikalizem.

Ženski tabor je zamišljen v enem izmed najbolj ogroženih delavskih centrov. Tu bodo naše članice stopile v stik z delavskimi ženami in jim v predavanjih ter praktično pokazale rane njih gospodinjstva, higijene itd. ter jih skušale privedi na nova pota.

O jesenskem socialnem tednu, združenim z zimsko pomočjo, naj omenimo le to, da do sedaj še nobeno akademsko društvo ni kaj sličnega izvedlo, da si se nam vedno in znova očita, da ne čutimo z revnimi sloji našega naroda.

To nedeljo bomo skupno z bratskim društvom »Edinstvom«, s katerim smo najtesneje povezani, izvedli komemorativno proslavo s položitvijo venca Blagopokojnemu Kralju Aleksandru I. Zedinitelju v avli univerze. S tem bomo nacionalni akademiki, da bi bolj pozno, proslavili postavitev spomenika Blagopokojnemu Kralju na našo kulturno ustanovo, ki nosi njegovo ime.

Drugo nedeljo bomo v Rimskih toplicah imeli proslavo Antona Aškercia. Dobiček bo šel za zgraditev našega počitniškega doma v Bohinju. Prireditve

KULTURA

KNJIGA O SELJAKU

(Adam Pribičević: »Seljak« Zagreb, 1936, Zadruga štamparija: str. 213, cena: 25.— Din).

»Naši mrtvi kapitali ne leže toliko pod zemljo koliko na njenoj površini.« (Str. 114.)

Pisac je kolonista u Južnoj Srbiji, i onaj koji je video muku koja dočekuje naše naseleljenike na Kosovu i u Metohiji, verovao je da je ovu knjigu napisao na dohvat, s vremena na vreme. Delo time trpi i, da u predgovoru kao ideavodilja nije navedena misao »kako je, pod današnjim uslovima poljoprivredne proizvodnje, sitnom seljaku teško o svemu onom što stoji van kruga njegova dnevnog delanja i misliti i raditi« (str. 6), čitalac bi mogao pronaći i koju drugu ideavodilju. U praksi će tako i biti: neko će smatrati da je to, prosto, jedna od mnogobrojnih knjiga koje su, u pokleđnje vreme, kod nas napisane o pitanjima sela, politik će pronaći da je propagandističko delo pisano u prilog Sdk, zadrugar će misliti kako je cela knjiga napisana samo radi onog poglavlja o zadrugarstvu — a mi mislimo da je to dobra knjiga jer trezno i hladnokrvno govori o pitanju koje se kod nas uzima ili kao čisto političko ili kao tema za blesavo-naivne »socialne« reportaže.

Hladno, znajući da se stvar ne da više izmeniti, a najmanje »humanim« i tankoćutnim litanijama, pisac prikazuje ropki položaj seljaka od pravadnih vremena do danas. Pono-vo doznajemo da je radni narod bio iskorištavan još i onda kada o kapitalizmu nije bilo ni pomena. Taj ponižavajući položaj ostavio je, dakako, traga na seljačkoj duši: seljak je postao podmukao, povučen u sebe, nepoverljiv (str. 6). Posle skoro preteranog (samo

»skoro« jer se kod nas ne prevode naučna dela o kulturi Evropljana nego se prevode »Golice priče« i »Bračne lomače« pa je kod nas u mnogočemu tabula rasa), skoro, dakle, preteranog navođenja dokumenata i citata o seljačkom ropstvu, i materialnom in duhovnom, pisac dolazi do zaključka da se položaj ne može izmeniti sve dotle dok snaga sela ostane potencijalna in neorganizovana. Treba, dakle, te snage organizovati, povezati ih u čvrstu zajednicu interesa jer se »večiti gerilski rat dezorganizacije« koliko selu toliko i gradu samo od štete (str. 73). To znači, i selo i grad su jedinice potrebne za normalan razvoj ljudstva i valja samo njihove interese dovesti u sklad. Ne Ruso, dakle, nikakav povratak k prirodi. Grad je potrošač seljačkih proizvoda, naročito proizvoda organizovanog sela — koji i kvantitativno i kvalitativno stoje nad onima današnjeg zapuštenog sela — a »prosveteno, zdravo i zadovoljno selo u interesu je svakog grada« jer se, prvo, »na bogatu i prosvetenu selu troše sve više raznovrsnih i skupocenijih proizvoda gradske radinosti« (str. 71) i, drugo, ako se selo diže, diže se sva kultura uopšte jer je selo najbolji i najjedniji potrošač kulturnih dobara (str. 112). Znamo, nije to sve nikakva golema novost, ali stara istina da jedan stalež može da bude srećan samo ako su i svi drugi zadovoljni, kanda pada u zaborav, i mi smo primorani da dnevno slušamo idiot-ske fraze o raju na zemlji pod diktaturom proletariata ili kakvog drugog povlašćenog staleža.

G. Pribičević nalazi da sklad između sela i grada, uopšte sklad između sela i ostalog ljudstva, nije teško postići jer imamo jaku pomoć u samoj duhovnoj strukturi sela. I pored sve bede, pored sveg unižavanja, pored sve očevide nepravde koja mu je nanescena i još se nanosi, selo tvrdokorno veruje u večitu, apsolutnu pravdu. Ma koliko bio kinjen

i zapostavljan, ma koliko bio vidik mutan i preteč, seljak veruje da će »bog svima vratiti po zaslugi«. Zaista, ta vera je uporište na koje bismo morali osloniti svoj rad na duhovnom preporodu sela, ta vera bi morala poslužiti kao nepokoleblivo merilo pri pokušaju da selu damo onaj položaj koji treba da zauzima u hierarhiji ljudskih dužnosti i prava. Tojest, selo ne smemo prevariti, svoja obećanja moramo održati — vrlo prosto. U nas, nažalost, takvo postupanje nije bilo nimalo prosto.

Kada prelazi na opisivanje našeg sela, njegovog stanja, njegovih potreba i njegovih odnosa, g. Pribičević čini zanimljivu konstataciju. Turci, veli, mogli su biti i ovakvi i onakvi, njima, ipak, moramo zahvaliti što je naš seljak, čeo naš narod, dakle, ostao etnografski toliko svež koliko je danas, svež i »mlad« koliko to danas nijedan drugi evropski seljak nije. Pisac to tumači time što ukazuje na činjenicu da je evropskog seljaka duhovno unakazilo najviše prezrenje koje je pratilo svaki fizički rad, a taj ponižavajući pečat, rad kod Turaka nije imao. Sa ovim se možemo i složiti i ne složiti se. Ali se moramo složiti sa tvrdnjom da je na duhovnu slobodu našeg seljaka uticalo to što je pod Turcima sve svoje poslove vršio sam, bez tutorstva gospode jer gospode nije ni bilo. I baki-ljao se sa nasilničkim pašama i dizao ustanke, i pobeđivao redovnu vojsku i, najzad, sam i tvorio državu, postao »državotvorac« (nasuprot Špengleru, koji tu osobinu u seljaka poriče). Naravno da je svest o vlastitoj snazi i moći morala biti jaka posle ovakvih uspeha.

G. Pribičević se ne boji ni zaključka koji se nameće iz gornjeg ako imamo u vidu one »ceo naš narod, dakle«. Ako tada nije bilo inteligencije u nas — a nije je bilo, kao što znamo — znači da je ni danas, u stvari, nema. Tačno je, kaže pisac, nema je — i to je naša nesreća, dodaje on prećutno a mi glasno. Nesreća jer

je Poturica gori od Turčina. Skorojević, čiji je ded, a najdalje praded, još kopao zemlju, naš »inteligent« se stidi svog seljačkog porekla i želi da ga prikrije naglašenim prezirom prema seljačkom staležu. Kao što su Bosanci bili najnemilosrdniji žandari u okupiranom Beogradu, tako je i seljaku najgori neprijatelj ne pravi gospodin već »rođena uš«. Možda je i stoga kriza kod nas, u zemljoradničkoj zemlji, toliko duboko obuhvatila baš seljake koji u našoj inteligenciji ne nalaze ono razumevanje što ga nalaze seljaci drugih evropskih država gde jaz nije toliko dubok jer su oba staleža svesnija svoje snage i njezinih granica.

G. Pribičević ne smatra da je dovoljno »pokazati dobru volju« te da se selo podigne na stupanj koji mu pripada u ljudskom društvu. Jaz između sela i grada neće se na taj platon-ski način zasuti. Nego je potrebno da tu dobru volju izazovemo time što bismo »stvorili sredinu u kojoj se ne bi moglo činiti loše, sve i kad bi se htelo« (str. 133). Pisac smatra da se to može postići sistematskim radom, ne našim radom »u huku, na mahove« (str. 137), ne improvizacijom nego strogom organizacijom. Ne treba ići za tim da niko nikoga ne obmanjuje nego treba postići toliki stepen opšteg obrazovanja da niko i ne može da bude obmanut (str. 135). Za sve to je, po mišljenju g. Pribičevića, pogodna jedino demokratija. Možda, u normalnim vremenima. Možda. Kod nas, demokratija se nije iskazala kao instrument koji bi bio pogodan da narodu donese red i blagostanje. Pobožne pripovetke nas ne mogu dirnuti, mi verujemo u činjenice. Te činjenice nećemo nabrajati, one su svakom dostupne i viču do neba. Dogod na našem selu postoji beda kao što danas postoji, blasfemija je govoriti »teorijske«. U teoriji, demokratija je lepa stvar, u praksi, mi smo za zadrugarstvo na selu. Drugim rečima, smatramo da je g. Pribičević iz ove svoje knjige mogao, mirne duše, da

na sekcija, ki proslavo organizira, je marljivo na delu. (Več o tem na drugem mestu. — Op. ur.)

Iz tega poročila vidimo, da so v »Jadrano« na delu res nove in močne sile. Želimo jim uspehov.

MEDSTROKOVNI ODBOR

je razdelil vse svoje delo na štiri komisije. Prva se bavi zopet z novo tehnično uredbo, druga proučuje univerzitetno uredbo in uredbo o združevanju slušateljev univerz, tretja ima nalogo izdati posebno brošuro o šolnih in takšah in četrti mora zbrati vse potrebe naše univerze v celoti.

Te štiri komisije morajo do 4. maja končati s svojim delom in predložiti proučeni material strokovnim društvom. Pozdravljamo to delo, ki bi ga morala vršiti akademska reprezentanca in zlasti pa univerzitetna oblastva. O rezultatih bomo poročali.

»JADRANOVA« AŠKERČEVA PROSLAVA

Januarja je poteklo 80 let, ko se je v Globokem pri Rimskih toplicah rodil naš največji pesnik balad in romanc, Anton Aškerc. Po poklicu je bil sicer duhovnik, vendar pa nikoli ni čutil za ta poklic veselja ter je posebno v svojih zadnjih letih ostro obsojal krščanski svetovni nazor. Anton Aškerc je dal slovenskemu pesništvu v svojem polstoletnem življenju obilen zaklad najrazličnejših del. Ta dela, ki so posvečena zgodovini našega naroda, socialnim težavam kmetijskega stanu, itd., nam dajejo veliko moralno obveznost, da ga ne pozabimo, ampak vedno znova obnavljamo njegov spomin.

Radi tega se je J. N. A. D. »Jadrano« odločil, da letos, ob 80 letnici rojstva proslavi tega velikega moža-pesnika. Priredil bo 10. maja v Rimskih toplicah njegovo proslavo. Ta proslava se sicer ne bo vršila točno ob obletnici, ki je bila januarja, toda to ne moti. Saj hočemo, da se proslave udeleži čim večje število ljudstva iz vse okolice, kar pa v zimskem času ne bi bilo mogoče.

Proslava bo združena z narodno veselico, katere čisti dobiček je namenjen zgraditvi počitniškega doma J. N. A. D. »Jadrana« v Bohinju, ki bo služil odmoru bolehnega članstva.

Oficijelni del proslave je zamišljen v taki obliki, da bo moral pritegniti

vsakogar. Sodelovali bodo deklamatorji, akademski oktet, dramska družina iz Zidanega mosta ter godba, vse povezano v zanimivo celoto.

Točnejši program bo objavljen v časopisih.

Vse nacionaliste iz okolice Rimskih toplic pa že danes tem potom pozivamo, da se v čim večjem številu udeležijo te proslave. Vse podrobnejše informacije dobite v J. N. A. D. »Jadrano«, Tomanova 3, tel. 29-74.

AKADEMIKI PROTI TUBERKULOZI

Na univerzi se ustanavlja akademska Protituberkulozna liga. Že nad pol leta se vršijo priprave in v kratkem se bo vršil ustanovni občni zbor.

Največja nevarnost za naš narod je vsekakor tuberkuloza, saj spravi v grob v naši državi vsako leto 40 do 50 tisoč ljudi, in to največ v dobi od 20. do 30. leta. To je pri inteligenci ravno v akademskih letih. Pobijanje jetike pa ni samo socialno-zdravstveno vprašanje, ampak tudi ekonomsko in nacionalno. Druge države so to že zdavnaj uvidele in vodijo sistematično organiziran boj proti jetiki. Tisoči dispanzerjev in sanatorijev v Italiji, Nemčiji, Danski in drugod nam to dokazujejo. Pri nas o vsem tem ni skoro ne duha ne sluha. Zato pa tudi umre za jetiko letno v Jugoslaviji 40.000 do 50.000 ljudi, to se pravi približno 30 na 10.000. Tudi drugod je bilo tako stanje, predno niso začeli te bolezni sistematično omejevali tako, da pride danes še kakih 6 do 10 smrtnih slučajev na 10.000 prebivalcev, kar pomenja velikanski uspeh, za katerim bomo morali tudi mi stremeti.

Malokdo se zaveda, kako uničujoče deluje tuberkuloza pri nas med inteligenco, zlasti pa še med akademiki. Koliko mladih slovenskih pesnikov in pisateljev je že spravila v prezgodnji grob!

Ni čudno, da ubog akademik, ki stane v vlažni, temni sobici, ki mnogokrat nima kaj jesti, pri tem pa naporno študira pozno v noč, da bi se čim preje rešil te revščine, zbolil. Kako naj se zdravi, ko običajno niti ne ve, da je bolan? Pokašlja, pa misli, da je prehlajen. Utrujen je, pa misli, da od prenapornega dela in ko končno pljune kri — kje bo našel sredstev za dolgotrajno zdravljenje? S skrajnim napo-

rom volje se premaguje, da napravi izpite in potem, ko bi moral stopiti v življenje, omaga in umre. O nevarnosti, ki jo pomeni tak bolnik za zdrave tovariše v tesnih in prenapolnjenih predavalnicah naše univerze, niti ne govorimo. Kot primer navedemo, da je v letu 1935. umrl v Ljubljani za jetiko 125 ljudi in od teh žrtvih jih je bilo največ med 20. in 25. letom.

Tako ne sme iti več dalje. Akademski protituberkulozna liga si je zastavila nalogo, da bo združila vse akademike pri tem plemenitem in humanem delu. Pregledi, zatiranje tuberkuloze na univerzi že v kali, pomoč bolnim in revnim tovarišem bo njeno delo. Vršiti ga bo pa mogla samo pod pogojem, če se bo sleherni akademik zavedal, kaj je

LIBERALIZEM — KOMUNIZEM

Značaj človeka ni podan že od rojstva kot stalen in neizpremenljiv. To je celokupnost slučajnih in namenoma vzgojenih navad, pridobljenih tekom dolgega časa. Pravijo, da se značaj ustali pri človeku v starosti okoli 40 let. Vendar razumen človek more in mora vplivati na izklesanje svojega značaja.

Iz vseh primerjav, ki so jih uporabljali pri definiciji države je najbolj posrečena ona, ki primerja državo s človekom, vsaj kar se tiče njenega duhovnega razvoja. Usodna realnost, najmočnejša fizična, duševna in duhovna zveza, država sintetizira in poočituje sposobnosti in posebnosti svojih prebivalcev. Ta sinteza je tem bolj olajšana, čim več je enako mislečih in čutečih posameznikov, kar garantira utemeljenost, doslednost in moč značaja države in njenih kretanj. Zato je potrebna vzgoja posameznih ljudi, katerih volja in značaj predstavlja voljo in značaj države.

V XVIII. stoletju se je zdelo, da stoji človek na višku razuma, ki more obvladati in upravljati vse strasti. Ta neupravičeni optimizem je utrl pot kraljestvu liberalizma, ki je prišlo s francosko revolucijo. Manifest liberalizma je Deklaracija človeških in državljan-skih pravic. Človeku je bila dana svoboda volje in pravice, dolžnosti si je moral ustanoviti sam. In glej — z malimi izjemami se je uresničil izrek homo homini lupus. Razumni človek ni nadel sebi dolžnosti. Družba, ki ji je nadel dolžnost, ščititi njegove pravice, ni bila dosti močna, da bi ščitila pravice vseh ljudi. Etični liberalizem je včasih pretvarjal svobodno voljo v samovoljo, ekonomski je vedel k nevzdržnemu stanju kapitalizma, politični je dezorganiziral in dezorientiral državno zajednico. Človeštvo je postalo brezvoljna skupina slučajno zedinjenih individuiumov.

Streznjenje je prišlo kmalu. Ljudje so jeli iskati nove temelje skupnosti in nove načine omejitve egoizma posameznikov. Po neuspehih poskusih liberalcev je prišla skupina, ki se je zavedala, da je pogoj moči in enotnosti družbe — enako usmerjena vzgoja in disciplina njenih članov. Fourier je čakal vsak dan mecen, ki bi mu pomagal izvesti njegove načrte. Marx je naslovil svoj manifest na najbolj po liberalizmu prizadeti proletarijat, pozivajoč ga na razredni boj. Čeprav je bil ta poziv nesmiseln, kajti se ni posrečilo niti Sovjetom ustvariti brezrazredne družbe in

dolžan sebi, tovarišem in narodu. Svoje dolžnosti ne bo opravił samo s tem, da postane član lige, marveč tudi, da se zanima za njeno delovanje, da bo sam aktivno pomagal, kolikor bo v njegovi moči, da bo v domačem kraju organiziral protituberkulozni dispanzer in s tem vršil v polni meri dolžnost inteligenta napram narodu.

Akademiki pa seveda trdno računajo, da jim bodo v polni meri nudile svojo pomoč predvsem univerzitetne in javne oblasti ter zdravstvene ustanove. Le tako bo mogoče res uspešno delo v najširšem obsegu.

(Kdor se zanima za delo lige in bi bil pripravljen sodelovati, naj se oglasi pismeno na APL, Ljubljana, univerza. — Op. uredn.)

izostavi traktat o demokraciji te odmah prešao na rečenico koja glasi: »u okviru združne ideje mogu se naći uporišta za rešenje svih pitanja o selu« (str. 164).

Zadrugarstvo, ne samo da intenzivira seljačko gazdinstvo, ono seljaku pomaže da se i duhovno podigne oslobodajući ga neprekidnog telesnog rada od zore do mraka: zadruga lakše dolazi do poljoprivrednih strojeva koji, dakle, i s te strane pomažu seljaku da se podigne. Dalje, zadrugarstvo rešava i pitanje voćstva koje je na selu naročito aktuelno jer seljak isuviše rado taj deo rada prepušta drugome smatrajući da on sam za to nije sposoban. U škodi zadrugarstva, naime, ubrzo se pokazuje ko je sposoban da vodi poslove koji prelaze delokrug pojedinca i selo, na taj način, dobija vođu iz svojih redova. Pisac se tu, u vezi sa uvođenjem modernog zadrugarstva na selo, pita da li je opravdan prekor da je selo konzervativno, da nerado prima nove nazore, nove načina života i rada. Rasmatrajući to pitanje, g. Pribećević dolazi do zaključka da seljak nije konzervativan nego samo strog praktik: ako uvidi da je neka stvar korisna (što ne ne ide brzo) — on je prima bez ograde; ali, ne prima je samo »iz načela«: seljak se neće boriti za neku stvar ako mu ne pruža koristi, on se neće boriti za himeru. Hm. Opet, u teoriji može tako i liti. U praksi, naš narod je okužen politikanstvom, on se bori, jošte kako, za himere. Demagogija, da, da. Mi ćemo sve patološke izgrede sve dotle tumačiti demagogijom dok nas ta ista demagogija ne odalomi po glavi. To će biti kraj našeg »teoretskog razglabljanja«.

Što se tiče nedostataka našeg sela, ukoliko nisu naznačeni u gornjem, g. Pribećević nalazi da je najgori nedostatak (prema kojem »pada u zasenak sve drugo što se selu predbacuje« — str. 186) — herojski kult sela. Sa stanovi-

šta ubeđenog i doslednog domokrate, ova tvrdnja ne može da iznenadi nego je prirodna. Treba podvući, da g. Pribećević to pitanje nije preskočio nego ga obradio, naravno u tom smislu da je potreban »hitao i neodložan rad« kako bi se zlo izkoreninilo. A šta kad bi se taj herojski kult, kakav je danas, upotrebio baš pri izgradnji novog sela? Mi smo strašno blizu mišljenja da se taj »nedostatak« neće moći »hitao« iskoreniniti već iz prostog razloga što je on davao snage da se izdrži baš to selo ropstvo (vidi »etnografsko osvežavanje«); što je on luča koja i danas osvetljuje mrak, vrlo kratko rečeno. Jer, najzad, šta bismo o tome pričali? Verovatno, kad bismo razmišljali, našli bismo mnogo »psiholoških« uzroka postojanju ovog kulta: mi to razmišljanje prepuštamo drugima i zadovoljujemo se konstatacijom da je ovdje pisac prepucio te nastao da se bori sa vetrenjačama — neka nam oprosti!

G. Pribećević zaključuje: pomoći selu, znači pomoći svima. Naša je inteligencija nemoćna, i, razmerno, unižena jer joj nedostaje antejevski fluid dodira sa zemljom (str. 193).

Prikazali smo knjigu »Seljak« opširno jer se izdvaja iz mora ostalih knjiga o selu i njegovim pitanjima. Ona nije sistematska, već smo to napomenuli, ali ne nalazimo da je to baš preveliko zlo. Ona predstavlja iskren i pošten pokušaj da se o selu govori trezno i — subjektivno. Subjektivno u gramatičkom smislu jer je pisac danas i sam seljak, zemljoradnik; a subjektivno i u tom smislu što nije bila namera izneti neku »objektivnu«, to jest subopštu, shemu sa spasonosnim receptima nego prikaz ljudski i stvaran. Zato će se ta knjiga čitati i, verovatno, izazvati razgovore. Verovatno: jer je seljak izostao »seljačina«, »gaćak« i »govodac«, kako je to naša napredna i nekonzervativna inteligencija utvrdila još za vreme pokojnog Vuka Stefanovića.

G. Milan Grol, član Udružene opozicije:

»... Kad govorimo o različitom uređenju zemlje, mi to ne govorimo iz uzanog nacionalizma... već želimo da očuvamo ovo ne kao jednu nacionalnu nego čovečansku jedinicu...«
Komentar: »čovečanska«...

G. Dr. Ikonić, član Udružene opozicije:

»... naročito su opasne i štetne usluge organizacija čije načine rada ne može da odobri iale prosvetljen čovek...«

»Bez prava na ličnu sigurnost, građani su ostavljeni na milost i nemilost neodgovornih klika, gubeći obeležje slobodnih ljudi...«

»Politika«, due 27. 4. 1936.

Ob zaključku lista smo prešli:

REPREZENTANCA USTVARJENA!

Včeraj, dne 30. aprila se je vršila seja medstrokovnega odhoda, ki je pretresala poročila komisije o obči univerzitetni uredbi in uredbi o združevanju slušateljev univerz. Z devetimi glasovi (eden je zapustil sejo v znak protesta proti dnevnemu redu), je bil sprejet predlog o pravilih »Reprezentančne organizacije slušateljev Aleksandrove univerze«, ki ga je predložila komisija v sestavi: Drnovšek Bogdan, Mikšić Mladen in Orožen Milan.

Po predlogu komisije bo izgledala reprezentanca takole: član je vsak reden slušatelj univerze. Upravni odbor tvori 18 članov, ki jih voli občni zbor delegatov; na vsakih 20 glasov rednih članov pripade eden delegat. Volitve se bodo vršile predvidoma sredi tega meseca.

Podravljamo osnivanje tega najvišjega akademskega foruma ljubljanske univerze in upamo, da bo objektivno in uspešno zastopal interese vse akademske mladine. Pri takem delu bo v »Naši misli« imel iskrenega prijatelja O.

KAJ JE S SPOMENIKOM VITEŠKEMU KRALJU?

Prečestokrat se dogodi, da se hoče iz različnih razlogov obiti pravi smoter, da se ga hoče zatemniti in na ta način spraviti sploh v pozabljenje. O tem, ali je to pošteno in odkrito in, če se pri tem gleda celo na gotove koristi, ki bi jih ta manever utegnil imeti, ni potreba diskutirati, ker moramo to vedno in pod vsakimi pogoji obsojati.

Dnevnik »Slovenec« je 7. t. m. prinesel v članku »Viteškemu kralju trajan spomenik« željo (ki pa ima ton zahteve) v apel odboru za postavitev spomenika kralju Aleksandru, naj razmisli o tem, ali se naj kralju Mučeniku postavi v Ljubljani likovni spomenik kot zunanji znak njegove osebe, ali pa se denar porabi za kakršnokoli socialno ustanovo, ki bi nosila njegovo ime. Povzpne se celo do trditve, da ne gre, da bi v času, ko ljudje trpijo, v Ljubljani postavljali plastično podobo pokojnega vladarja kje na kakšnem javnem trgu. Ne bomo se spuščali v podrobnosti o trpljenju naroda. Ugotoviti pa moramo dvojje: da je ves narod zbiral denar, ki ga je sedaj že čez en milijon, le v edini namen, da se velikemu kralju postavi baš spomenik »vzualnega vtisa«, kot se izraža »Slovenec«; drugič, da je narodu, ki kljub velikim stiskam še vedno najde denar za cerkve itd. (Ljubljana, Celje) primarna dolžnost, da postavi spomenik svojem izgubljenemu kralju in to baš plastičen lik.

Zakaj baš plastičen lik? Ne negiramo potrebe, da se fundirajo gotove socialne ustanove, ki naj nosijo njegovo ime, ker so nam brez dvoma silno potrebne, vendar pa odklanjamo zamisel, da se baš denar, ki je zbran v edini namen, da se postavi dostojen spomenik Viteškemu Kralju, porabi v te namene. Trdno smo uverjeni, da se moremo le na ta način, da mu postavimo zunanji znak, pravilno in v polni meri oddolžiti za njegovo veliko in nesčično delo. Tudi drugi narodi, ki so po vsej priliki veliko bolj materialistično usmerjeni, postavljajo svojim možem plastične spomenike, da tako dajejo prilike narodu, da se vsak dan ob pogledu na lik spomni njihovih del. Da bi mi, o katerih ne moremo trditi, da smo materialistični, ostali tako daleč zadaj in opustili priliko, da spomnimo narod vsak trenutek na nesčetno delo in žrtve Kralja Mučenika? Mislimo, da ga ne bo med nami, ki bi si upal to zagovarjati.

Zato moramo vztrajati na naši prvotni veliki zamisli, da se zgradi dostojen plastičen spomenik v prestolnici naše ožje domovine, ki jo je blagopokojni kralj tako ljubil.

Uverjeni smo, da bo vsa javnost odklonila prizadevanje nekaterih, da se ta prvotna zamisel ne realizira in že vnaprej obsodila vsakršne poizkuse, ki bi vedli v to smer.

Kot smo informirani, se delo odbora za zgraditev spomenika bliža svojemu koncu. Pričakovati moremo torej, da bo v kratkem času vstal pred nami plastičen lik Njega, ki se je vsega žrtvoval za našo drago Jugoslavijo.

Omenjeni članek smo dobili v priobčitev, ko je bila številka že v tisku. Ker pa mislimo, da je potrebno, da tudi nacionalna akademska omladina pove svoje mnenje, ga z dostavkom objavljamo danes.

Ko se je vprašanje postavitve, oziroma ne-postavitve likovnega spomenika Blagopokojnemu Viteškemu Kralju potom letaka, ki ga je podpisala slovenska akademska mladina, potom članov v »Slovenec« in »Slovenskem domu« načelo, je vzbudilo v vsej javnosti največje ogorčenje. Zakaj?

Vsa javnost je namreč takoj uvidela prikrte namere, ki jih je gotova skupina ljudi iz vrst naših nasprotnikov z negiranjem postavitve likovnega spomenika zasledovala. Ne bomo ugotavljali, katere so te namere, ker vsa javnost ve popolnoma točno, za katerim grmom tiči zajec.

Vendar pa moremo na pisanje »Slovenca« z dne 16. aprila podati nekoliko komentarja. Če primerjamo pisanje omenjenega časopisa v par številkah pred omenjenim, moramo ugotoviti, da so gospodje sicer spoznali, da so zagrešili veliko neumnost, ko so vprašanje sploh začeli tretirati, da se pa skušajo na vse mogoče in nemogoče načine zagovarjati.

Citiramo iz članka eno kopitarskih ugotovitev: »... tako je sedaj na dnevnem redu svojvrstni spor, ki je mogel nastati samo med majhnim narodom, ki ni vaju velikopoteznih akcij, ampak se izgublja v malenkostih...«

Če gospodje okoli »Slovenca« mislijo, da je ta spor malenkosten in za nas sramoten, bi jih morali opozoriti na še druge malenkosti in

sramotnosti, ki so jim očetje oni, za katere pa nikoli ne najdejo graje, da so plod »majhnega naroda, ki ni vaju velikopoteznih akcij«. Tudi mi smatramo, da je spor malenkosten in bo v najkrajšem času rešen, toda ne v onem smislu, kot si želijo oni. Kakšen spomenik bi bolj živo in bolj popolno ljudil spomin na Velikega Pokojnika? Mislimo, da gospodje iz Kopitarjeve ulice le niso tako zaslepljeni, da bi trdili, da to ni likovni spomenik, dasi to morajo trditi. »Slovenec« se je v svojem članku spustil celo tako daleč, da trdi, da je vsa kulturna in socialna stran likovnega spomenika le »zaradivanje novca« slovenskih umetnikov. Če gospodje nikoli niso bili osmešeni, jih je osmešila ta pavšalna trditev. Ali res mislijo, da je temu tako? Ali smejo s tako nizkotnimi ugotovitvami žaliti čustva vsega naroda, ki je dajal za likovni spomenik svoje pripevke in s tem jasno pokazal, da hoče plastično podobo svojega velikega kralja? Res je sicer, da Beograd, Zagreb in druga velika mesta še nimajo likovnega spomenika, toda povsod se zbira denar za ta namen — ali naj mi

zaostajamo in zamujamo čas v sporih za obliko, ko so že manjša mesta po vsej Jugoslaviji začela spomenike graditi? Popolnoma soglašamo z ugotovitvami »Slovenca«, da do sedaj nismo gradili bolnice ter da nam jih država kljub temu ni in da se tudi sedaj še ni treba bati, da bi nas prehiteli. Soglašamo pa tudi, da tako velik ta delež gotovo ne bo, da ne bi smeli bolnice posvetiti spominu Blagopokojnega Kralja. Res je, da bi bolj odgovarjalo duhu Blagopokojnega Kralja, da se postavi Njegovemu spominu posvečena bolnica. Toda bolnice je dolžna graditi država. Našemu duhu pa odgovarja, da postavimo njegovo plastično podobo, ki bo na veke spominjala naše potomce na Njega. Kdo ve, da se je ljubljanska bolnica imenovala do prevrata »Bolnica Franca Jožefca?« Malokdo! Kdo pa ne ve, da je v Zvezdi do istega časa stal spomenik maršala Radeckega? — Torej?

Vztrajamo in bomo vedno vztrajali na naši zahtevi, da se čim prej zgradi likovni spomenik Blagopokojnemu Kralju na najvidnejšem kraju naše bele Ljubljane.

TRI NEVARNOSTI

Postavimo trditev: država je skupnost ljudi, ki so se organizirali na določenem področju in so podrejeni določeni neodvisni oblasti. Potemtakem so bitni elementi pojma države: področje (državno področje, teritorij), ljudje (državljan, pripadniki države) in končno državna oblast. Abstrahirajmo vprašanje državnega področja in navežimo, kot jugoslovanski omladinci, par misli o drugih dveh važnejših elementih, ki sestavljajo pojem države, o državni oblasti in o pripadnikih države (državljanih).

Notranja ureditev in izgraditev države je različna. Ona lahko koreni v poedincu, kakor tudi v širokih narodnih plasteh. Vprašanje je samo, katera državna ureditev je boljša in uspešnejša. Poskusimo jih analizirati.

Imamo najprej individualno (z ozirom na državljane) urejeno državo. Vsak poedinec dela za sebe, brez ozira na želje in potrebe svojih sodržavljanov. Poedinci, čeprav sestavni deli države, nimajo notranje zavesti skupnosti.

Ureditev države na popolnoma kolektivni podlagi je tudi brezdvomno, posebno z ozirom na naše prilike, zgrešena. Popolno odrekanje človeške individualnosti in njegovega čustvovanja predstavlja drugo zmotno skrajnost. Človek vendar ni stroj v ogromnem državnem aparatu, marveč misleče in predvsem čustveno bitje.

Da je eden kakor drugi ekstrem v ustroju državnega organizma napačen in za sedanje prilike popolnoma zgrešen, nam pokazuje zgodovina. Tu vidimo, da so se v državah, katerih notranji ustroj je temeljil na poedincu, kakor tudi na golem kolektivu slonečih državah (primer nam je današnja Rusija, ki je po očitno brezuspešnih poizkusih, da ustvari popolnoma kolektivističen ustroj države, že ubrala novo pot) rodila usodna pustošenja v politiki, umetnosti, gospodarstvu in drugih področjih človeškega udejstvovanja. Zakaj je to tako? Ker je bila povsod v ozadju velika zmotna. Poedinec ni absolutni concretum, temveč stopa v življenje kot član državne skupnosti, s katere usodo je nujno povezan. Poedinec ima vse predprave in dolžnosti eksistence, ki pa izhajajo iz bistva in značaja državne in narodne skupnosti, kateri pripada. Le v celoti se more on uveljaviti. Takšna označba in opredelitev pojmov ustvarja harmonijo obeh elementov, t. j. osebnostnega (individualnega) in skupnostnega (kolektivnega). Ta harmonija in skladno delovanje obeh elementov sta obenem tudi sigurno jamstvo pravega demokratizma. Največja napaka naše omladine, ki pa na žalost že prihaja v poštev, je prevrtna usmerjenost v eden ali pa v drugi ekstrem.

Z ozirom na državno pripadnost slovenskega dela naše narodne in državne skupnosti, si usodim omeniti eno misel. Mnogokrat se v poslednjem času tretira pri nas vprašanje ali smo Slovenci narod, ali pleme ali celo samo karakteri-

zirana skupnost ljudi. Ljudje, ki so načenjali in še načenjajo taka vprašanja, delajo to iz posebnih namenov skrite politične tendence. Svojim trditvam, da smo Slovenci poseben in samostojen narod, dajejo končnega izraza s tem, češ: vsak narod ima svojo narodno državo, zakaj je tudi mi Slovenci ne bi imeli? Toda, če obravnavamo pojem narod z vseh mogočih stališč, če trdimo, da je narod le krvna zajednica ljudi, ali pa, da je to skupnost ljudi, ki imajo zavest skupne pripadnosti, skupnih idealov, skupne zgodovinske tradicije, nikdar, nikoli in z nobenimi argumenti in trditvami nam ne morejo ti ljudje dokazati nepravilnosti našega stališča, nepravilnost stališča, ki pravi: Slovenci smo le del velikega jugoslovenskega naroda, skupno s Hrvati in Srbi sestavljamo ta narod in njegovo državnopravno telo — Jugoslavijo.

Danes se, torej, pojavljajo pri nas nevarnosti pretiranega individualizma v državnem ustroju, kakor tudi druge zmotne skrajnosti golega kolektivizma, skupno z naraščanjem narodnostnih vprašanj poedinih delov naše države. To so nevarnosti, katerim mora nacionalna akademska omladina pogledati hrabro v oči. Prepričan sem, da bo to tudi storila.

G. Đura Janković, Ministar šuma i rudnika:
»... Mi smo u deklaraciji rekli da hoćemo politiku stišavanja strasti, da hoćemo pravilnu primenu zakona, da hoćemo politiku ravnopravnosti, a to su prvi uslovi za obezbeđenje reda i mira. Mi smo ostali verni svojoj deklaraciji i ostaćemo joj verni uvek, i niko ne može da nam zameri da smo ma koji deo građana favorizirali ili ma koji deo građana postavili...«

»Politika«, dne 27. 4. 1936.

BREZ NJIH ZA NAROD

V zadnji številki »Naše misli« smo v članku »Škodljivci« pokazali na dva, našemu narodu škodljiva elementa: klerikalizem in komunizem. Ugotovili smo, da sta obe gibanji, dasi na različnih načini, našemu narodu tuji in nevarni. Danes se bomo ozrli na prvega izmed njih in pokazali gotova dejstva, na podlagi katerih bomo prišli do zaključka, da je bila naša ugotovitev v prejšnji številki upravičena in utemeljena.

Klerikalizem ima svoje početke v razširjanju krščanstva. Tu nimamo v mislih onega idealnega, čistega krščanstva, ki je v mnogočem sprejemljivo, ali je vsaj bilo, ampak popolnoma drugo — njegov prevladujoči izrodek. Če bi ga poskusili aplicirati na današnje razmere, bi ga lahko označili kot osvovjevalnega v materijelnem pogledu besede. Mislimo, da ni potrebno tukaj iznašati gotovih dokazov, ki bi ta izraz opravičevali, preveč jasni in v dobrem spominu so nam razni dogodki v zgodovini.

To krščanstvo, ki je prišlo med takrat v naših deželah mlade narode od raznih strani — iz juga severa in zapada, se je v znamenju miroljubnosti, sprave in ljubezni znalo uveljaviti pri nas. Znalo

si je po svojih klerikih in kasneje po njih političnih učencih — pridobiti z vsemi sredstvi med dobrim in zaupljivim ljudstvom trdna tla za svoje vse prej kot verske namene. Znalo je s svojotaktiko držati ljudstvo v šahu in ga s svojimi nauki duševno obvladati. Še več. Zaslužnjevalo ni samo duha, zaslužnjevalo je tudi telo.

Omenili smo že nekoč, da je naš narod jako zaupljiv. Prava slovanska vernost in zaupljivost je to, kar nas od vseh drugih narodov loči in nas karakterizira. Vendar pa se je ta zaupljivost premnogokrat izkazala za škodljivo. Prinesla nam je nebroj razočaranj in brezštevilna težkih dni. Bili smo slepi, presojali smo poštenost tujcev po nas samih. Kakor bi se sicer moglo zgoditi, da smo se vezali in prijateljili z danes za nas največjim neprijateljem, Rimom? — Bili smo slepi!

Kako je danes? Ni se mnogo spremenilo. Smotreno in po načrtu se zaslužuje naš človek, vcepja se mu mržnja proti bratu. Zakaj? Zato, da se lahko kuje iz tega kapital, da se redi politični klerikalizem.

In mi, nacionalna omladina? Izprevideli smo, da tako ne sme več iti dalje. Uvideli smo, da bi grešili, če bi še dalje trpeli na sebi ta madež. Hočemo razkrinkati pijavke poleta željnih rodov, hočemo narodu dobro. Ne nosimo krinke, ampak odprto srce.

Spoznali smo, kaj so vabe naših nasprotnikov, spoznali smo pavšalna sredstva, s katerimi operirajo. Onemogočili jih bomo!

Začeli bomo z realnim delom. Dokazali bomo narodu, da mu moremo mi nuditi več, ker imamo razumevanje zanj, čeprav ne iščemo nikakih koristi. Dvojna bo naša borba: duhovna in materijelna. Pokazali bomo, da nima prav, ko prepušča svojo deco le njim, da jo izrabljajo v svoje namene, pokazali bomo, da tudi pri nas najde kruha in zabave, posojil pod istimi pogoji, kot na oni strani. Pokazali bomo, da smo tudi mi ljudje, ki se zanj zanimamo in mu hočemo pomagati, da smo njegovi prijatelji — odprtega srca, čistih misli.

D. B.

KROŽNI PROCES ALI TISKOVNI ZAKON

1. sodnik: Vaš list izhaja v Berlinu?

Urednik: Da.

1. sodnik: Potem je berlinsko sodišče pristojno in radi inkriminiranega članka boste sojeni.

2. sodnik: Vaš list se torej tiska v Leipzigu?

Urednik: Da, toda založništvo se nahaja v Berlinu.

2. sodnik: Odloča tiskanje. Smatram leipziško sodišče za pristojno.

Urednik: Bil sem že obsojen radi tega članka v Berlinu na 4 mesece zapora.

2. sodnik: Nič zato. Pri krožnih procesih se pač spotoma nabere kazen.

3. sodnik: Čujem, da stanujete v Potsdamu.

Urednik: Ja, toda vozim se dnevno v uredništvo v Berlin.

3. sodnik: Če je urednikov domicil Potsdam, je kraj izhajanja Potsdam in Vi se morate tu v Potsdamu zagovarjati. Sedem mesecev že imate? Lepo, začeli bomo z razpravo, imeli boste še več.

4. sodnik: Priznate, da se Vaš list prodaja tudi v Merseburgu?

Urednik: Nedvomno.

4. sodnik: Tu v Merseburgu živi neka stara gospa, ki jo je inkriminirani članek razžalil. Ker je torej Merseburg brez dvoma mesto žalitve, otvarjam razpravo.

1. sodnik: Iz Vašega kazenskega lista posnemam, da izhaja Vaš list v Merseburgu. Meni pa ste označili kot kraj izdajanja Berlin. Pojasnite mi, prosim, to!

Urednik: Oprostite, stvar je namreč v tem...

1. sodnik: Povedal Vam bom, v čem je stvar. Vi želite zmešnjave, da obidete tiskovni zakon, kakor Vam kaže, se daste sedaj tu, sedaj kje drugje obsoditi. Mislite, da boste mogli sodišča varati? Motite se. Otvarjam razpravo radi naklepnega varanja sodišč.

(Prevod iz nemščine.)

MAJHEN PRISPEVEK

Ob članku g. dr. Sagadina, priobčenem v beograjski »Pravdi« je »Slovenec« menil, da se mu je ponudila ugodna prilika, da ponovno sproži polemiko o vprašanju slovenskega jezika. Pod naslovom »Vrazovščina« je zatribil alarm. Ni naš namen, da se opredelujemo med »Slovenec«, ki je hudo padel po g. predsedniku državnega sveta in »Jutrom«, ki je zagovarjalo svobodo poedinčevega mišljenja, pač pa hočemo opozoriti na nekdanjo precej drugačno mišljenje naše klerikalne gospode o istem vprašanju. Stvar je sicer iz naše preteklosti, pa vendar še ne tako oddaljene, da bi jo smel »Slovenec« in njegova okolica zatajiti. Iste filozofske glave, ki so takrat predstavljale duha našega političnega katolicizma, vrše še danes svojo »dosledno« in vodilno idejno nalogo.

Tik pred svetovno vojno je zaživel »neolirizam«. O enotnem književnem jeziku in pojmovanju jugoslovenskega edinstva so se razvili časopisni boji. Goriska »Veda« je razpisala anketo, pri kateri so sodelovale vse odličnejše glave jugoslovenskega naroda. Rostoharjeva »Napredna misel« je prinesla svoje mišljenje in Jenkov »Glas Juga« stališče naše omladine. Spregovoril pa je tudi »Čas«, glasilo katoliške inteligence, ki drastično prikazuje, kolikšno ceno je imela leta 1912. zanjo »slovenska individualnost«, če gre za interese katolicizma, ki je dajal njenemu jugoslovenskemu nacionalizmu osnovo in meje. Do njih je segal, preko ne! V tem okviru pa je bil popolen, absoluten, integralen!

To nam potrjuje »Čas« (let. VI.) v svojem odgovoru »Napredni misli«, v katerem odločno zavrača dr. Rostoharjevo dokazovanje — da je jugoslovensko edinstvo fantom in iluzija, kot eventualna možnost pa nesprijemljivo, ker bi morali Slovenci žrtvovati svojo narodno individualnost. »Času« se Rostoharjevi argumenti ne zde kaj trdni, kajti »če Slovenci in Hrvati še niso en narod, zakaj ne bi mogli postati en narod?... asimilacija pa ni, da bi morala biti enostranska, temveč je lahko vzajemna«. Dalje čitamo tam: »Izmed kulturnih dobrin bi morali žrtvovati Slovenci pač le jezik... Narodna individualnost pa je le tedaj nekaj pomembnega, ako je narod sam zase dosti močan, da se lahko kulturno vsestransko razvija, a tak naš narod ni... Hrvatski jezik je lep in bogat in z našim soroden, kakor narečje z narečjem. Ako torej edinstvo jamči, da bi narod lahko krepko razvijal vse sile krščanske kulture (reci katoliške — glej razpravo »Vzajemnost med Slovenci in Hrvati« v istem letniku »Časa« — op. ur.) nima ideal edinstva pač nič absurdnega. Žrtvovali bi le svoje neznatno individualnost, da bi živeli življenje močnega naroda in našli v njem le povišano svojo individualnost.«

Tako so nekoč pisali oni isti možje, katerim je morda že takrat tičalo v možganih leglo za današnjo »Vrazovščino«, kakor jim gotovo tiči v njih kal za »novo priliko«. To pa je tudi ona ista sredina, ki tako krepko proslavlja ob jubilejih svojih poedinčev »principlno doslednost«.

To bodi naš prilog k predmetu.

G. Lujo Lovrič, predsednik Saveza dobrovoljcev:

»...Tražimo puno poštovanje onoga što je stvoreno na tolikim žrtvama, na moru krvi i na moru suza. Tražimo da izvršnu vlast nose ljudi sa puno autoriteta koji bi tim autoritetom izvršili postojeće zakone za odbranu kralja, države i naroda...«

G. Dr. Dragutin Dimitrijevič, Subotica, član Sireg glavnog odbora Saveza dobrovoljaca:

»...Zbog nemanja škola, nekoliko generacija naše dobrovoljačke dece ostalo je bez osnovne nastave i danas su nepismena...«

»Politika«, dne 27. 4. 1936.

MLADINA DRUGOD

V »Naši Misli« z dne 1. aprila smo obrazložili veliko vlogo mladine v javnem življenju. Ugotovili smo, da se pri nas mladina in njena stremjenja vse preveč zanemarjajo in opozorili na aktivnost ter upoštevanje mladih v drugih državah, ki igrajo momentano prvo vlogo v svetovni politiki.

Marčna in aprilska številka varšavske omladinske revije »Tribune des jeunes générations«, pa prinaša članek, v katerem razčlenja sedanjo usmerjenost mladine v tri glavne pravce, v kojih se izživlja: v umetnosti in leposlovju, v tehniki in končno v socialni organizaciji družbe. Naš namen je, da prikažemo delovanje mladine v tehniki v državah, ki v tem prednjačijo. Med mnogostevilnimi vejami modernega tehničnega dela razlikujemo štiri, ki najbolj privlačijo mladino, to so: radiofonija, arhitektura, kemija in konstrukcija avionov. Faktor, ki priteza duh mladine, je eden jasnih znakov naše dobe: namreč vse, kar je novo.

Med državami, ki se za tehniko zelo interesirajo, moramo ločiti one, ki stojijo na najmodernejši stopnji razvoja in skušajo s čim večjo naglico dospeti do tehnične dovršenosti. To so: U. S. A., Japonska, Rusija, Nemčija in Italija. Oglejmo si vsako posamezno. Amerika je v resnici obljubljena dežela za mlade. Impulz tehnične iznajdljivosti privlači mladino v mnogo večjem številu kakor kjerkoli drugod. Mi smo danes priče fenomena hipertrofije tehničnega raziskavanja v Ameriki. In kar še bolj čudi — za naše razmere namreč — da so ti izumitelji še zelo, zelo mladi ljudje, ki imajo malo teoretične podkovanosti. Naglica pa čisto uničuje solidne znanstvene baze tehnike, ki jo le prečesto zasledimo v Ameriki. Ta pojav pa ne eksistira po vsej Ameriki. Ukažljivim ljudem stoji na razpolago institucije z vsemi znanstvenimi pripomočki: laboratoriji, muzeji, knjižnice itd., itd.

V Ameriki absorbira tehnično ustvarjanje mladih industrija, zlasti vojna. Vojni laboratoriji in delavnice za avijonske konstrukcije zelo skrbno izbirajo mlade ljudi, ki jih sprejemajo in nastavljajo v velikem številu. Na tem polju je mladina privilegirana, postaja eden izmed nepogrešljivih faktorjev za napredek tvornosti. V arhitekturi opazimo, da ne samo v provinci, kjer so vse zgradbe po veliki večini izključno delo mladih arhitektov, ampak da participirajo v vseh gradnjah, ki se dvigajo v velikih centrih, kot so New York, Chicago, San Francisco in Philadelphia. Mladi arhitekti so zgradili nebotičnik v New Yorku, ki je znan po vsem svetu: Radio-City Rockefeller. Napravili so harmonično ultramoderno zgradbo, v čije notranjosti se nahajajo kino- in koncertne dvorane, gledališča, hoteli, javni uradi itd. Iznajdljivost je ona, ki vpeljuje mladino v ameriško tehniko.

Japonska je velika zagonetka. Za enkrat so poznani samo veliki športni in propagandni uspehi japonske mladine. O ostalem tehničnem delovanju svojega naraščajočega Japona molče. Morda je to molk Orienta, ki ljubosumno čuva vse, če se gre za vitalne interese domovine. Japonci v velikem številu posejajo evropske univerze. Zelo delavni, si v razmeroma kratkem času naberejo maksimum znanja; zlasti velja njih zanimanje zadnjim odkritjem v evropski tehniki. Potem se umsko obogateni vračajo domov. Kaj store s svojo učnostjo? Ali jo uporabljajo doma? Odgovor je kratak: japonski dumping. Težko je verjeti, da se generacija japonskih zmagovalcev pri Čušimi spozna v fabrikaciji električnih žarnic in avtomobilov.

V Rusiji igra v tehniki glavno vlogo mladina. In to iz razloga, ker je vsa starejša generacija inženirjev emigrirala in so morali Sovjeti poklicati strokovnjake iz Amerike, Anglije, Nemčije

in Poljske, da so vzgajali kader mladih tehnikov. To so oni, ki so zgradili tovarne v Manitogorsku in Dnjeprostroj, kjer študira sedaj množica mladih sovjetskih inženirjev. Tudi Rusija precej čuva svoje, že zelo sposobne mlade ljudi in njih dela v tajnosti.

Nemčija je brez dvoma najstarejša industrijska država. Nacionalni socialisti so pa znali mobilizirati mladino ne samo v gospodarsko-političnem oziru, ampak tudi v tehniki. V vseh panogah, tako v avtomobilski industriji, aeronavtiki, bodisi v radiofoniji, kot v kemiji in arhitekturi so na tako zavidljivi višini, da si mladina niti v sanjah ne more želeči boljše.

Italija, zahvaljujoč fašizmu, vsebuje popolnoma svojo linijo v razvoju tehnike. Povsod so znani naporji fašističnih inštruktorjev med italijansko mladino. Toda na svetovnem trgu opazamo vedno manj italijanskih aparatov T. S. F., avtomobilov itd. Ali primanjkuje Italiji mladih konstruktorjev ali originalnih idej? Rekli bi, da ne; bolj verjetno je to posledica italijansko-ahesinske vojne in dolgih priprav za njo.

S tem je v glavnem prikazano delovanje mladine v najmočnejših industrijskih državah. Kamorkoli pogledamo, vidimo, da se mladini prepuščajo prosta pota, da se ji daje možnost razmaha in ustvarjanja. In pri nas?

—ceau.

G. prof. Đorđe Lazarevič, član Glavnog odbora Saveza dobrovoljaca:

»...Naš je program kratak i pretstavlja trojstvo: Kralj, Jugoslavija i jugoslovenstvo. Taj program su dobrovoljci ispisali svojom krvlju u svim borbama...«

»...Mi smo stvorili državu i pozivamo nju da ona danas brani naše ideale. Ne htedne li država, tojest napuste li pretstavnici državne vlasti i zakona svoju dužnost, mi ćemo onda ustati u odbranu njenu...«

»Politika«, dne 27. 4. 1936.

NE VEČ PO TEJ POTI!

Skoro v vseh pismih, katera prejemamo od svojih prijateljev, opazamo veliko nezadovoljstvo z današnjim stanjem in enotno voljo, da se krene po novih poteh, tako v političnem, kakor tudi v socialnem pogledu. Danes prinašamo en tak karakterističen dopis brez vsakega komentarja. (Op. uredn.)

18 let svobodne države — in razen zunanje političnih uspehov, katerih ustvaritelj je bil naš nesmrtni Gospodar — nič! Ali res nič? Tone papirja nam pričajo o programih, idejah, smericah, nešteto resolucij, obljub, zagotovil vseh mogočih prepričanj, plavih, črnih, zelenih, rdečih, belih, progastih in marogastih. Vrstili so se vodniki in velmožje kot nikjer drugje in vsak je hitel zatrjevati, da je edino on poklican od naroda, da edino on dela nesebično za narod. V čem je obstajalo to delo, danes vsakdo ve. Popravljanje krivic, ki jih je zagrešila prejšnja vlada, premestitve in namestitve pravovernikov iz najožjega kroga, to je bilo vse. Ali naj se potem čudimo, da je vedno več onih, ki simpatizirajo z rdečo zvezdo, videč dosedanje destruktivno delo? Ne velja to za današnje stanje, tudi za včerajšnje ne, marveč brez izjeme za vsa do danes.

Kremen značaj rabimo! 5. maja t. l. so bile volitve. Kolo se je zasukalo, in glej, polovica onih, ki so pred kratkim prisegali na program in metode takratne liste, je danes načelni nasprotnik tega programa — in to vse v korist naroda. Res, srečen narod! In ko so po znižanju uradniških plač naši velmožje čutili potrebo zvišati si tantijeme, takrat so bile izravnanе vse načelne razlike, ni bilo ne večine, ne manjšine — opozicija je zginila — vse v dobro naroda! 500.000 dinarjev mesečno je malenkost. A če pomislimo, da bi s temi 500.000 dinarji dali 500 ljudem vsaj skromno eksistenco, je to veliko! V vseh

18 letih se ni našlo toliko velmož, da bi n. pr. izvedli maksimiranje plač. V današnjih kritičnih časih predstavlja vsak mesečni dohodek nad 10.000 Din nacionalni greh. Milijoni bi se z maksimiranjem prihranili, tisoči bi imeli možnost eksistence. Nebroj je takih vprašanj, ki so za narod in državo vitalnega pomena in se puščajo dosledno v nemar.

Ne besed, fraz, — teh je narod do grla sit — delo, pozitivno delo pokažite velmožje! A če za tako delo nimate poguma ne smisla, če ste okuženi po nezdravem ozračju, zapustite svoja mesta, napravite prostor mladini, v katerih še živijo ideali in vera, da oni ustvarijo to, kar nam je potrebno, to, kar 18 let zaman čakamo — naš nacionalni preporod. To je edina prava pot, to je socialna naloga nacionalizma. Ga.

MIMOGREDE

ZE ZOPET

snujejo svoje peklenške naklepe. V dneh od 13. do 21. aprila so se sestali naši javnosti že znani Pohorci in Jugofašisti. (Glej samo pisanje »Slovenca« in »Slovenskega doma« ob priliki štrajka na naši univerzi.) Lep napredek je pokazala od zadnjih konferenc ta gospoda. Tokrat so se zbrali na Korošici, v višini 1808 metrov. Konferenci so prisostvovali tudi nekateri naši smučarji-rekorderji. Omenima naj le Hein Huberta in Dečmana Toneta. Za zapisnikarja je fungiral sam predsednik Jugoslovanske akademске smučarske organizacije gospod Mikuletič Branko.

O zaključkih konferencie Lomo v prihodnji številki priobčili senzacionalne vesti v prav tako senzacionalni obliki.

NOV NAČIN SAMOMORA

Opozarjamo merodajne sanitetne oblasti, da se je v Ljubljani pojavil nov, strašen način samomora. Neki akademik si izmišlja vsak dan nove in vedno bolj ordinarne izmišljotine o delu posameznih svojih tovarišev, tako, da se bo končno od svojih lastnih laži — zadušil. Dolžnost pristojnih oblasti je, da rešijo tega mladega nesrečnega sigurne smrti.

POSTLASTICA ZA »JUŽNU BRAČU«

Usred srede bele Ljubljane, iza »Slona«, nad vratima koja probijaju golem, golem zid, istaknuta je ova objava: »Ženskim osobam ulaz zabranjen! Klauzura!« Godine 1936 (i slovinma: tisućudevetstotideseteste).

SPRETNE MANIPULACIJE

Devize so vedno delikatno vprašanje. Ko so sankcije Italijo zelo pritisnile, se je lepo izrežala. Vatikan ji je prepustil inozemski Petrov novič, ona pa mu je dala notranje posojilo. Vse po katoliškem načelu: Pomagaj svojemu bližnjemu!

SLOVENŠČINA V NEVARNOSTI?

V približno istem času, ko je »Slovenec« vodil ljuto borbo proti »Vrazovščini«, je zdraviliška uprava Rogaške Slatine razpošiljala po Sloveniji velikonočne čestitke v srbohrvatskem, francoskem in nemškem jeziku. Zdravilišče je banovinsko in v rokah ljudi, ki jim sedanji režim zaupa. Ko bi naši klerikalci bili v opoziciji, bi se pri mnogo manjših slinih pojavih dvignili krik: Slovenščina je v nevarnosti! Sedaj pa so na vladi in slovenščina seveda ni niti omalovaževana!

JUGOSLOVANI MALIČIJO SLOVENŠČINO

Pod tem naslovom je »Slovenija« z dne 10. aprila očitala jugoslovenski časnikarji, da maličijo slovenščino. Konec tega zanimivega članka se glasi: »In morebiti mu celo pade v glavo (znanemu publicistu Borku; op. ur.), da je prav jugoslovenska, v Sloveniji izhaja joča časnikarja tista, ki najbolj naš jezik izkrivlja in maličijo, kar ima najbolj naravni nasledek na svetu, da ga maličijo tudi tuje« (to so Srbi in Hrvati, kot sklepamo po članku; op. ur.).

Kar se torej tiče »izkrivljanja in maličenja« slovenskega jezika, zaključujemo s stavkom iz istega članka... »pravičnim slovenskim pregovorom o pometanju pred lastnim pragom.«

DUHOVNIŠKA RUBRIKA

Čudimo se, da je »Slovenec« z dne 20. aprila t. l. izostala običajna duhovniška rubrika. (Pod njo smatramo namreč vsaj eno sliko in članek o kakšnem »zaslužnem pastirju«.)